

Národní zájem a zájmové skupiny

Co je důležité – je to pohled zespodu nahoru, zcela opačný než minule.

Lze postupovat od konkrétního detailu po celek (vyvážím, chci slabou korunu, snažím se toho dosáhnout), nebo analyzovat celek a dívat se dolů kdo a proč k němu dospěl (nízké zavěšení koruny na euro, kdo a jak argumentoval, než se k tomu došlo).

Neexistují státní a národní zájmy, jen zájmy aktérů – otázka je, kdo proč a jak dosahuje toho, že jeho zájmy jsou hájeny pod hlavičkou národních zájmů – do finálních politik se dostaly..

NZ pro zájmové skupiny může znamenat:

- **vyjádření zájmu vnitrostátních subjektů v mezinárodním prostředí** pomocí formulace politik v mezinárodním prostředí reprezentovaných politickou reprezentací – **k formulaci politik chtějí také přispět**, aby obsahovala všechny aspekty, **aby byla výstižná a úplná.**
- **asistenci vnitrostátních subjektů a administrativně-byrokratického aparátu na realizaci partikulárního zájmu** (prostřednictvím realizace tohoto zájmu v mezinárodním prostředí) – **do formulovaných politik se snaží dostat své partikulární zájmy.**
 - o protože **věří**, že když je něco v zájmu jednoho vnitrostátního subjektu, je to **v zájmu všech subjektů stejného státu.**
 - o protože vidí v **cross-národní národní solidaritě** způsob, jak dosáhnout **nárůstu svého užitku** prostřednictvím prolobování svého zájmu do cílů (či dílčích cílů) zahraniční politiky země.

Pojetí **národního zájmu** jako varianty **zájmu veřejného** – **nejvhodnější perspektiva** pro empiricko analytickou metodu, bez ideového rozměru

Obsahuje:

- **skutečné zprostředkování zájmů,**
- **konstituování NZ v rámci procesů artikulace a agregace zájmů uvnitř společnosti.**
- varianta **politické reprezentace jako technokratických specialistů.**

Je třeba **zkoumat** jednotlivé **výzvy**, se kterými se musí jakýkoliv konkrétní zájem vyrovnat, **než se stane veřejným.**

Koncepty: logika kolektivní akce, logika fungování politického systému.

Logika kolektivního jednání

- V souvislosti s námi diskutovanou problematikou jde o to, že **jednotlivci mají různé zájmy**, které jsou
- **redukovány na jakýsi společný základ** při vymezení **zájmu sociální skupiny**.
- Tato skupina se stává **skupinou zájmovou**, pokud uvědomovaný společný zájem **chce prezentovat v sociálním prostředí a**
- potenciálně skupinou **nátlakovou**, pokud jej chce **prosadit v prostředí politického rozhodování**.

- Přitom zároveň platí, že relativně **malé skupiny** členů společnosti budou mít pravděpodobně **širší společný „zájmový základ“** a zároveň **redukce** sady jejich **preferencí** bude v důsledku této skutečnosti **menší**.
- Tím zůstává **pravděpodobný užitek větší** a tím je zároveň **vyšší i jejich ochota a schopnost se organizovat** v zájmu zajištění realizace svého zájmu ve společnosti.

- Naopak **velmi obecný veřejný zájem** trpí stejným **handicapem** jako **zájem velmi široké a heterogenní zájmové skupiny**.
- **Motivace** jednotlivých členů této skupiny realizovat takový zájem je přímo **úměrná podílu z celkové sady jejich preferencí**, který tento **společný zájem znamená**.
- Pokud je **tento podíl** z individuálních preferencí **malý**, bude **k sledování** tohoto zájmu vydělen jen **malý podíl zdrojů** člena, a **zbytek** bude uvolněn **sledování zájmů partikulárních**.
- Velké skupiny jsou proto **málo motivované a špatně organizované**.

- **Výsledná suma realizovaných zájmů** bude proto **asymetricky vychýlená ve prospěch skupin úzkých a homogenních**, jejichž **zájmy se spíše podobají** svým charakterem **zájmům partikulárním než zájmu veřejnému**.

Zájem a politický systém

- **Politický systém** pracuje s intenzitou zájmů jen odvozeně.
- Prostřednictvím **demokratických voleb** získají **politici** opravdu velmi **stručnou výpověď o zájmech** sociálních subjektů.
- Prosté „ano“ či „ne“ **programu**, který má potenciál získat významnou podporu, **neumožňuje zaznamenat ani intenzitu zájmu, ani objem zdrojů**, které by v jeho prospěch byly subjekty **ochotny uvolnit**. Má **takovéto zprostředkování**, takto obecných zájmů, **význam?**
- Politické **strany** (a potažmo celý politický systém) **agregují** v této souvislosti vlastně spíše **společenský nezájem**. **Výpovědi**, které se dostávají politikům do rukou jsou **neangažované** (důsledek subjektivní nevýznamnosti) a **povrchní** (důsledek dramaticky nestrukturovaného komunikačního kanálu – zejména politických voleb).
- Jak je možné, že **se realizuje obrovské množství politik jako konkrétních výstupů z politického rozhodovacího systému za užití mohutného administrativně – byrokratického systému??**
- **Obecná, nekontroverzní a nestrukturovaná témata** a cíle **nejsou jediným a pravděpodobně ani hlavním vstupem do veřejné správy**.
- Jsou to **naopak požadavky** a potřeby **partikulárních akceschopných a motivovaných skupin**, které jsou **zohledňovány především**.
- V okamžiku kdy se **sledování zájmů takových skupin** stane **běžnou praxí** (nebo je dokonce zakotveno v právních normách), **rutinně pracující byrokratický aparát** je pak sleduje s velkou **setrvačností** a zájmy těchto skupin se stávají **pro tvůrce** budoucích **politik** jakýmsi **objektivním strukturálním faktorem**.
- Je tomu tak protože **na změnění tohoto nastavení politik by bylo potřeba** složitě a neefektivně **mobilizovat** právě tu **veřejnost**, která byla **pasivní při jeho tvorbě**.
- A naopak by bylo **nutné překonat** soustředěný **odpor** těch **aktivních skupin**, které její podobu prosadily.
- Jedním z **důsledků** takového fungování systému je tedy neustálé **omezování manévrovacího prostoru politické reprezentace** pro **tvorbu politik** nových, nebo **reformování** starých.
- Pasivní „**veřejnost**“ se **adaptovala na malé ztráty** způsobené skutečností, že na její úkor někdo prosadil **partikulární zájem** a snaží se **v soukromé sféře** pro sebe **vytvořit** takový **užitek**, který by tyto ztráty učinil snesitelné. Takže **i pro jednotlivé sociální subjekty** se takové **ztráty** stávají **objektivním strukturálním faktorem**.
- **Po politickém systému** potom více než kritické zhodnocení (z hlediska jiných než **partikulárních zájmů**) neefektivních politik **požadují novou** - sobě namíru šitou - **politiku, která by přinesla na náklady společnosti zisk právě jim**.

Ideální typy veřejných/národních zájmů, lze z hlediska subjektivního vnímání, objektivní charakteristiky, legitimity a zprostředkování vymežit následovně:

Typ zájmu	Obecný/ nesporný	Konkrétní/ partikulární
Veřejný zájem - subjektivní perspektiva konkrétního aktéra	<ul style="list-style-type: none"> - Velmi obecná politika, kterou by bylo dobré aby sledovala celá společnost; - Zdroje, kterými aktér disponuje na ni není třeba uvolňovat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Konkrétní, jasně zacílená politika, která je potřebná k dosažení zájmu užší zájmové skupiny; - Nutnost veřejných nákladů musí být intenzivně hájena.
Objektivní charakteristika národního zájmu	<ul style="list-style-type: none"> - Obecný, všem společný a nesporný, ale zároveň „nezajímavý zájem“; - Realizace je ponechána těm, kdo jej nechali schválit ve volbách; - Kontrola je nedůsledná. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zájem konkrétní, prosazený kompaktní zájmovou skupinou; - Realizace je důsledně kontrolována; - Setrvání zájmu v agendě je intenzivně obhajováno.
Hledisko demokratické legitimity	<ul style="list-style-type: none"> - Skutečně veřejný zájem; - Většinová podpora; - Demokratickým systémem dostatečně legitimován; - Agregován a artikulován politickým systémem; - V mezinárodním prostředí se jedná o skutečný národní zájem. 	<ul style="list-style-type: none"> - Je v demokratické společnosti legitimní; - Nemá většinovou podporu; - Je prosazován zájmovými skupinami (případně s pasivní podporou administrativního aparátu).
Zprostředkování politickým systémem (zařazení do programu politických stran) (vše při vědomí relativně malého rizika i nízkého mobilizačního potenciálu témat)	<ul style="list-style-type: none"> - Strany kooptují zájem do programu pokud odpovídá: <ul style="list-style-type: none"> - představě stabilních voličů aby nedošlo k jejich ztrátě; - představě nerozhodnutých voličů, aby se alespoň část povedlo získat; - neriskantnímu vymezení se proti voličům jiné strany. 	<ul style="list-style-type: none"> - Strany kooptují zájem vždy pokud potenciál zisku v podobě balíku hlasů bude vyšší, než riziko ztráty způsobené tím, že se taková politika nemusí líbit části současných voličů.
Problém	<ul style="list-style-type: none"> - Jednotlivé subjekty příliš nezajímá; - Je vlastně zájmem? 	<ul style="list-style-type: none"> - Prosazení do politiky je problematické z hlediska tradiční představy o fungování demokratického politického systému; - Jeho prosazení je možné jen díky racionální ignoraci veřejnosti a zároveň bdělosti členů zájmové skupiny.

Příklady obecných zájmů:

- **stabilita, prosperita a bezpečnost**, územní celistvost, demokratické uspořádání, politická nezávislost.
- Mezinárodní právní a institucionální prostředí, v němž budou platit **stejná pravidla pro velmoci i malé státy**

Příklady partikulárních zájmů:

- ochranné clo na dovoz bot z Číny
- nákup stíhacích letounů Jas-Gripen
- zavěšení kurzu koruny při přechodu na EURO na 30 Kč : 1 Euro

Příklad problému – vstup do Eurozóny

Politická reprezentace:

- vstoupíme do Eurozóny pokud to bude v našem zájmu (počkáme si na vyjednávání)
- vstup do Eurozóny je v našem zájmu – podpoříme integrační projekt
- vstup není v našem zájmu, naše ekonomika na to není připravena

Zájmové skupiny (obecně a objektivně):

- zničí to náš průmysl (neefektivní odvětví – stát nebude moct reagovat tlakem na změnu měnových kurzů tak aby deformoval cenové relace na jednotném trhu ve prospěch subjektů, které nezvládají konkurenci)
- je třeba zavěsit kurz v pásmu 30:1 – jedině tak budeme konkurenceschopní (vývozci)
- je třeba zavěsit kurz v relaci 25:1 – konečně se vyrovná cenová deformace z počátku 90.let – dovozci, cestovní kanceláře, spotřebitelé
- ti kdo pracují ve službách mají zájem na silné koruně, pokud je poskytují vnitrostátně, kdo je poskytuje v zahraničí (poradenství...) mají zájem na slabé koruně.
- ti kdo pracují v zahraničí a utrácení doma, mají zájem na slabé koruně
- ti kdo jedou na dovolenou mají zájem na silné koruně.
- převáží relativní či absolutní užitek? – vysoký kurz koruny zhodnotí mzdy, ale ohrozí konkurenceschopnost některých odvětví a konkrétní pracovní místa (producenti a export).